

Arkæologisk Forum

Nr.37
2017

	3
Maria Panum Bastrup Grundforskning, anvendt forskning og udvikling – et relevant skisma for arkæologien?	
Michael Vennersdorf*	8
Den lille (terræn-)forskel – Danmarks Højdemodel som kilde til erosion og slid på arkæologiske lokaliteter i dyrket mark	
Ditte Stoltz*	19
Arkæologiens børn i et nyt lys Det materielle fravær af børn som et aktiv i den arkæologiske forskning	
Sidsel Kirk, Benedicta Pécseli og Mia Toftdal*	26
For gamle dage siden Fremtidens pædagoger som vejvisere til Danmarks historie	
Pernille Pantmann*	35
Vådbundsudgravninger i Danmark Integrér nu vådbundsområderne i den almene arkæologiske praksis!	
Charlotta Lindblom	45
Indtryk fra <i>The 18th Viking Congress</i> 6.-12. August 2017	
Lene Møllerup, Lene Høst-Madsen, Nina Bangsbo Dissing og Marianne Purup	48
Øm Kloster gentænkt En præsentation af konceptet eSCAPE	
Esben Aarsleff	53
Kunsten at mødes i Østdanmark – et essay om et stormøde og vejen dertil	

*Fagfællebedømt artikel

Øm Kloster gentænkt

En præsentation af konceptet eSCAPE

I en weekend i maj 2017 genopstod en del af Øm Kloster bogstaveligt i pap. Det skete, da den franske kunstner Olivier Grossetêtes 17 meter høje skulptur blev bygget gennem en samskabende proces med baggrund i konceptet eSCAPE – og i samarbejde med mange hundrede frivillige. Øm Klosters storhed blev atter synlig, om end kun for en kort stund, men efterlod et indtryk i folks bevidsthed. Et indtryk og en oplevelse der i fremtiden vil blive arbejdet konstruktivt med.

Konceptet eSCAPE

eSCAPEs overordnede målsætning er at øge kendskab til og engagement i Danmarks historie. Dette gøres ved at italesætte kulturarven som en ressource i mødet med et nyt publikum, der får ejerskab til den kulturarv, som er knyttet til deres særlige sted. Gennem fejring af fortiden skabes en kollektiv historisk identitet, der skaber merværdi for steder med et stærkt arkæologisk DNA – her betydende en stærk kulturhistorisk fortælling (Høst-Madsen, Bangsbo Dissing og Purup 2017).

Stedet og landskabet er projektet eSCAPEs kerne og afsæt i formidlingen af Danmarkshistorien. Visionen er at bringe både kunsten og kulturhistorien i spil, lige dér hvor tingene er sket. Ud på stedet og væk fra museets fire vægge. Både kunst og arkæologi kan ansues som fortolkninger af historie, tid og sted (Høst-Madsen, Bangsbo Dissing og Purup 2017). Når den arkæologiske udgravning er afsluttet, er stedet tømt for arkæologi. Bygherren betaler for ingenting, stedet er blevet renset. Med eSCAPE og den kunstneriske for-

Figur 1. "Når man står på skuldrene af hinanden, kan man opnå meget". Børn og voksne skabte innovative løsninger under opførelsen af skulpturen og der var plads til kreativitet, glæde og leg. Foto Museum Skanderborg.

tolkning bringer vi energien og historien tilbage til stedet og der kan genereres værdi for både bygherre og omkringliggende samfund. Dansk arkæologi er meget sjældent monumental. Den mangler synlige vidnesbyrd om det, der findes under overfladen. Kunsten kommer til at fungere som symbol for det, der var.

eSCAPE består af følgende partnere: Museum Skanderborg, Skanderborg Kommune/Skanderborg Kunstråd og VisitSkanderborg. Et særlig vigtigt fokuspunkt er gensidig respekt mellem de respektive partnere og deres forskellige fagligheder. Der samarbejdes ydermere med mange forskellige aktører som eksempelvis bygherrer/lodsejere, frivillige, børn, lokale virksomheder og forskellige læringsinstitutioner. Der kommer hele tiden nye samarbejdspartnere i spil og konceptet udvikles løbende.

eSCAPE vil afsøge nye muligheder og gå nye veje for at formidle meningsfulde kulturoplevelser for offentligheden og arbejde med lokal og global branding af de unikke steder.

I 2014 fandt første eSCAPE projekt sted fandt sted i Alken Enge, vest for Skanderborg. Projektet blev kaldt *Kunst og Knogler i Alken Enge*. Den arkæologiske lokalitet gemte på en massegrav fra jernalderen (for arkæologisk beskrivelse om lokaliteten, se Hertz og Møllerup 2015). Kunstner Jørgen Hansen og ti internationale hjælpere flyttede til Alken og skabte i løbet af tre uger en spektakulær lerskulptur *Ring of Bones*. Skulpturen blev brændt på stedet i overværelse af 700 mennesker. Der var før og i forbindelse med eventen mulighed for omvisninger og kunstworkshops for børn og lokale borgere solgte mad og drikke. Lerskulpturen stod de næste seks måneder ved søens bred og kunne opleves, mens den langsomt blev eroderet af vind og regn – et forgængeligt vidnesbyrd om det, der var engang.

Figur 2. Det færdige kunstværk placeret i ruin og kulturlandskab. Billede fra droneoverflyvning ved Lars Clement, Businessfilm.

Efter dette projekt fortsatte eSCAPE i 2015 med *Tidens SPOR*. Her havde forundersøgelser i Hørning, Jylland, forud for udgravninger til et nyt boligområde under udvikling i byen, afdækket en rig vikingegrav med forgyldt seletøj til en hest – Vikingen Fra Fregerslev (for arkæologisk beskrivelse om lokaliteten, se Bagge 2016). Først i 2017 blev graven udgravet og eSCAPE projektet har siden været under udvikling. De første møder med kunstner og lokale, samt andre interessenter er afviklet. I 2018 afholdes flere events.

Den næste store event var *My Home Ground – Skovby Nygaard – før og nu* som fandt sted i 2016. I et boligområde under udvikling placeret i Skovby vest for Aarhus, havde arkæologerne afdækket spor efter store og rige landsbyer fra jernalderen (for arkæologisk beskrivelse om lokaliteten, se Jensen 2015). Tre kunstnere blev involveret i eSCAPE 2016: Kunstnerduoen HUMANSITES Sohn+Isaksen med en bærbar installation: *"Oldsager to-go"* inspireret af de arkæologiske fund. Kunstner Michael Bredtved skabte et jernalderhus lavet af tynde hvide og røde træplanker, kaldet *"Skeleton House Project"*, mens Morten Barker, skabte en fuldt tilgængelig moderne "grav"høj med et poetisk interiør og en udkigspost på toppen kaldet *"Nye Udsigter, Glemte horisonter"*. Kunstværkerne stod i tre måneder og kunne opleves ved siden af igangværende udgravninger og typehusudstillingen BYG og BO. Projektet involverede i stor grad lokalsamfundet, hvor 700 lokale børn deltog og værker og udgravninger blev besøgt af omkring 3000 mennesker.

eSCAPE 2017 – Øm Kloster genopstår

Selve lokaliteten Øm Kloster består af ruinerne af et middelalderligt kloster placeret tæt ved Ry i Midtjylland. Stedet er veldokumenteret i skriftlige kilder, og takket være en lang række arkæologiske udgravninger fremstår Øm Kloster som et af Danmarks mest veldokumenterede klostre. Til stedet hører, udover ruinparken, et museum med de arkæologiske fund fra udgravningerne og en mindre klosterhave. Selve museet ligger naturskønt placeret og i sommermånederne besøges stedet af mellem 6500-7500 gæster.

Selve ruintomten er svært forståelig, særligt for dem, der ikke er vant til at aflæse grundplaner. Det er en udfordring for besøgende at visualisere klostrets storhed og dets betydning i middelalderen. Derfor var der et stort ønske om at skabe et projekt og en skulptur, som

i størrelse og dimensioner kunne matche de store klosterbygninger, der engang befandt sig på stedet.

I maj 2017 præsenterede eSCAPE projektet "Øm Kloster genopstår". Kunstneren Olivier Grossetête blev valgt til at skabe et kunstværk til stedet. Han konstruerer igennem sit kunstneriske virke spektakulære og monumentale skulpturer i pap, og det blev forventet, at han kunne opfylde ønsket om at få skabt noget monumentalt på lokaliteten – og tilføre stedet et strejf af klostrets storhed.

Kunstværkets midlertidige karakter og materialetype, pap, gør, at der ikke opstår en diskussion om, hvorvidt skulpturen skal blive stående. Det er ikke meningen, at klostret skal genopføres, men det er meningen, at skulpturen skal tale ind i en samtid og til de mennesker, der oplever den kortvarigt. Der skabes gennem skulpturen et øjebliksbillede – et minde om et for længst forsvundet bygningsværk. Kunstværket mimer et historisk billede og kommunikerer stærk visuelt, men har også iboende en frihed til at fortolke (Guldhammer og Bangsbo Dissing 2011). Dette betyder, at de besøgende og den enkelte beskuer ikke i så høj grad behøver at tage stilling til, om det nu også så sådan ud – om det er historisk korrekt, men i stedet mærke det monumentale, oplevelsen, som er individuel.

Selve processen

En del af kunstnerens koncept er, at alle papelementerne skabes ved hjælp af frivillige. Gennem fem dage arbejdede 300 frivillige i workshops med at fremstille de papelementer, der skulle anvendes til opførelsen af den over 17 meter høje skulptur. På selve byggedagen blev der kun bygget ved hjælp af frivillige, som mødte frem og deltog under ledelse af Olivier Grossetête og hans franske team bestående af to assistenter.

Processen var afhængig af, at der kunne samles frivillige nok, og det var i sig selv nervepirrende, da det ikke på forhånd var givet, hvor mange der ville tage udfordringen op og komme og hjælpe. Arrangementet var annonceret på Aarhus 2017's platforme (som Europæisk Kulturhovedstad Aarhus 2017), gennem lokale annoncer, Facebook og andre sociale medier. I alt blev der registreret 4300 gæster i løbet af weekenden. Hovedparten hjalp med at bygge skulpturen. De sidste løft krævede minimum 200 personer på samme tid til at løfte skulpturen, og samtidig skubbe papelementer ind under skulpturen. I det sidste løft blev der i fællesskab løftet 1,8 ton.

Fællesskabet og processen viste sig at være helt essentielt – og det blev det egentlige kunstprojekt. Noget der stod stærkt i bevidstheden, sammen med

Figur 3. Der gøres klar til et løft. Deltagerne var alle frivillige som var mødt op for at være med, og der var plads til alle.
Foto Museum Skanderborg.

den monumentale og spektakulære skulptur. Og netop processen og den fysiske (og kropslige) involvering var medvirkende til at der opstod følelsesmæssige relationer – både knyttet direkte til eventen, kunstværket, men også i særlig grad til stedet og historien. (Merleau-Ponty 2006).

Fællesskabet og det at skabe sammen er uden tvivl sådan, eventen vil blive husket – i særdeleshed af dem, der deltog. Her var alle sammen om noget, og der var en udbredt glæde og hjælpsomhed. Alle kunne deltage og alle aldre var med: børn, unge, voksne og ældre. Selv teenagerne kom frivilligt for at være med, og de fleste blev hele dagen, for bare at være en del af processen. Folk følte ejerskab og glæde, og hele aftenen kom og gik folk for at nyde synet – og bare dvæle ved kunstværket for en stund.

Øm Kloster genopstår – indfrie forventninger og fremtiden...

Det var eSCAPE-projektets håb, at deltagerne for en kort stund ville være i stand til at fornemme stedets storhed, at skulpturen ville skabe lokal og national

interesse samt være med til at sætte helt nyt fokus på Søhøjlandets unikke klosterlandskab.

Lykkedes det så, er spørgsmålet. Og ja, må svaret være. Både på et visuelt og rummeligt plan har opførelsen af kunstværket skabt en forståelse for stedets særlige karakter. Deltagere har udtrykt, at de nu forstår og fornemmer stedets storhed igennem størrelsen af installationen, som afspejler engang stående bygninger. Der er sået et frø, særligt i de lokale borgeres bevidsthed, og en udbredt følelse af, at have været en del af noget – at have været med til at skabe noget stort.

Oktober 2017 præsenterer eSCAPE igen et mindre projekt *"Lys og Stillehed"* på Øm Kloster. Et projekt der igen skal underbygge og understøtte fortællingen om stedet gennem æstetiske greb og en nærværende formidling, der skal kunne afkodes uden umiddelbare forudsætninger. Selvfølgelig side om side med den stærke, kulturhistoriske fortælling i form af mundtlig formidling.

eSCAPE vil fremadrettet fortsætte det strategiske arbejde med den innovative kulturarvsformidling og dens potentiale, set i forhold til bl.a. bosætnings-

Figur 4. Kaotisk glæde – mindre end 24 timer efter opførelsen blev der talt ned og flere hundrede børn fik mulighed for at hoppe på pappet. Herefter blev det ved fælles hjælp båret bort til recirkulation. Foto Museum Skanderborg.

strategier og attraktionsudvikling. med både lokale, nationale og internationale samarbejdspartnere. eSCAPE-konceptet og særligt de forskellige events på Øm Kloster, skal i denne sammenhæng ansues som

væsentlige led (tiltag og aktiviteter), der kan bidrage til at skabe og udvikle turistattraktionen Øm Kloster – til en betydende national attraktion med fokus på områdets unikke klosterlandskab.

Figur 5. Eventen blev i høj grad også en digital begivenhed. Flere fotos og særligt videoer blev vist og delt på de sociale medie – flere blev set mere end 20.000 gange på et døgn.

Foto Lars Clement, Businessfil

Litteratur

Bagge, M.S. 2016

Ryttergraven i Fregerslev - et uopklaret mysterium.

I: H. Lyngstrøm & J. Ulriksen (red.): *Død og begravet i vikingetiden. Artikler fra et seminar på Københavns Universitet den 26. februar 2016.*

Forhistorisk arkæologi, SAXO-instituttet ved Københavns Universitet, s. 87-94.

Guldhammer, A. og N. Bangsbo Dissing 2011

En oplevelse med sanserne på Sculpture by the Sea.

Liv i skolen, Årg. 13, nr. 3, Via University College, s. 6-9

Hertz, E., L. Møllerup 2015

Mosens Gåde – krig og kult i Alken Enge.

Museum Skanderborg Årbog 2014, s. 87-92.

Høst-Madsen, L., M. Purup, & N. Bangsbo Dissing 2017

The eScape Project: Combining Archaeology and Art to Merge the Past with the Present.

I: Comer, D.C. and A. Willems (red.): *Feasible Management of Archaeological Heritage Sites Open to Tourism*, Springer Press (forthcoming).

Høst-Madsen, L., M. Purup, & N. Bangsbo Dissing 2017

The eScape Project: Combining Archaeology and Art to Merge the Past with the Present.

I: Comer, D.C. and A. Willems (red.): *Feasible Management of Archaeological Heritage Sites Open to Tourism*, Springer Press (forthcoming).

Jensen, A.V. 2015

Skovby – Galtens glemte forgænger.

Museum Skanderborg Årbog 2014, s. 77-86.

Merleau-Ponty, M. 2006

Kroppens fænomenologi.

Frederiksberg. Det lille Forlag, s. 103.

Links

Timelapse Øm Abbey: <https://vimeo.com/221583394>

The concept eScape: <https://vimeo.com/179773097>

My Home Ground – Skovby Nygaard – past and present:

<https://vimeo.com/179861359>

Art and Archaeology – Ring of Bones:

<https://www.youtube.com/watch?v=H8hxXj7rA5Y>

Facebook:

<https://www.facebook.com/eScapeSkanderborg>

Forfatterne kan kontaktes på

Lene Møllerup, Museum Skanderborg.

Lene Høst-Madsen, Museum Skanderborg.

Nina Bangsbo Dissing, Skanderborg Kommune.

Marianne Purup, Visit Skanderborg.

Arkæologisk Forum er et fagligt tidsskrift der søger at sætte det arkæologiske fag ind i en større sammenhæng – både videnskabeligt og samfundsmæssigt. Her kan både arkæologisk faglige og fagpolitiske emner behandles og debatteres.

Skriv til Arkæologisk Forum:

Arkæologisk Forum modtager gerne bidrag. Kontakt redaktionen, og få råd og vink om indhold, læsere, formaliteter, deadlines m.v.

Fagfællebedømmelse:

Generelt bliver tekster i Arkæologisk Forum fagfællebedømt. Fagfællebedømte artikler er markeret med en stjerne (*) ved forfatternavnet.

Kontakt:

redaktion@archaeology.dk
www.archaeology.dk

© Forfatterne og Arkæologisk Forum.

Artikler, indlæg og billeder må ikke mangfoldiggøres i nogen form uden skriftlig tilladelse fra redaktionen.

Redaktion:

Mette Palm (ansv. redaktør)
Jette Rostock
Bo Jensen
Anna Beck
Ole Thirup Kastholm
Signe Lützu Pedersen
Susanne Klausholm Dolleris
Marie Lenander

Udgiver:

Foreningen af Fagarkæologer – FaF

Forsidebillede:

eSCAPE 2017 Øm Kloster bygget i papkasser.
Foto: © Lars Clement, Businessfilm.

Tryk og oplag:

Museum Vestsjælland trykker 250 stk.

Arkæologisk Forum udkommer:

maj og november

Abonnement og løssalg private:

175,- kr. årligt (2 numre)
87,50 kr. pr. nummer

ISSN 1399-5545

Foreningen af
Fagarkæologer
faf@archaeology.dk
www.archaeology.dk

Nr. 37
2017

Arkæologisk Forum